

Ahrimanské tvoření dvojníka

Rudolf Steiner

Uvědomíme-li si, co může být skutečně reálné, musíme říci: Již jsme ukázali, že zmíněné postavy, označované jako Ahriman a Lucifer, které vnášejí své podněty do fyzicko-smyslového světa, se nacházejí v nejrůznějších kulturních oblastech světa. Lidská duše však přichází do styku s Ahrimánem a Luciferem v mnohem intenzivnější míře, nastoupí-li cestu jasnozřivého vědomí. Když vystoupí z fyzického světa a snaží se vniknout do vyšších světů, pak se okamžitě objeví Ahriman a Lucifer a oba se pokoušejí provádět všechno možné. Abychom mohli odhalit některé z činů Ahrimána a Lucifera v této oblasti, je nutné vědět následující.

Lidská duše je neobyčejně komplikovaná bytost a člověk má v sobě mnohé, co si navzájem odporuje, co sám neovládá, co je v duševních hlubinách, aniž by pro to měl v horním vědomí správné pochopení. Zmínil jsem se již o tom, že vstup do elementárního světa je zážitek, který lze přirovnat ke grotesknímu obrazu zastrčení hlavy do mraveniště, což znamená, že vědomí se dostává do elementárního světa tak, že jednotlivé myšlenky jako zvláštní živé myšlenkové bytosti začnou mít samostatný život a člověk do tohoto života ponořuje své vědomí. Jasnozřivé duši pak zřetelně vysvítá, že člověk má vždy ve své duši něco, co plně neovládá, pro co existují zvláštní city a afekty a co je základem toho, že člověk se svým nitrem souvisí tak podivným způsobem; právě v tom plně neovládaném, nevědomém rozvíjí svou zvláštní činnost Ahriman.

V lidské duši totiž existují části, jež se mohou oddělit od celku duše, a poněvadž člověk nemá dokonalou vládu nad takovými přidruženými částmi, může se jich zmocnit Ahriman. Tato Ahrimánova neoprávněná činnost vzniká právě tím, že Ahriman překračuje hranice svého působení. V této činnosti pak uplatňují své tendence ty části lidské éterické bytosti a také lidské astrální bytosti, které mají sklon k odloučení od ostatního duševního života a k osamostatnění. Ty se snadno dají formovat Ahrimánem, který jim dává lidskou podobu. V podstatě je tomu tak se všemi možnými myšlenkami, které v nás sídlí, že mohou přijmout lidskou podobu. Když člověk předstoupí před tyto myšlenky jako před živé myšlenkové bytosti, když Ahriman má pak příležitost takovou část lidské duše osamostatnit, dát jí lidskou formu a člověk se vžije do elementárního světa, potom stojí před touto osamostatněnou částí své bytosti jako před svým *dvojníkem*.

Vždy je to část lidské duše, které Ahriman dává tvar lidské podoby. Musíme si jen ujasnit, že vstoupíme-li do elementárního světa a jsme tedy mimo své fyzické tělo, pak se v celkových poměrech velmi mnoho mění. Když jsme ve svém fyzickém těle, nemůžeme předstoupit sami před sebe. Vkročíme-li však ve svém éterickém těle do elementárního světa, pak můžeme být v tomto těle a zároveň je vidět zvenku, jako vidíme dvojníka. To se míní tímto dvojníkem. Chceme-li mluvit o substanci tohoto dvojníka, je převážně částí samotného éterického těla. Zatímco část tohoto těla se zachovává pro samotné éterické tělo, část substance se oddělí a stane se objektem. Díváme se na ni, ale je to část naší vlastní bytosti, již Ahriman dal podobu, kterou máme sami, neboť Ahriman se snaží téměř všechno vtěsnat do zákonů fyzického světa. Ve fyzickém světě vládou duchovní formy a dělí se o vládu s Ahrimánem, takže v tom, co lze označit jako ztvárnění některé části lidské bytosti ve dvojníka, má prsty Ahriman.

Toto setkání s dvojníkem je poměrně častým elementárním jevem a může nastat vlivem zvláštních podvědomých dojmů a podnětů lidské duše, i když člověk není jasnozřivý. Thoma- siův dvojník ve 3. obrazu *Strážce prahu* to vyjadřuje slovy:

*Mohl jsem se Janovi již častěji zjevit
a přinést mu sebezpoznaní,
ale působil jsem jen v základech jeho duše
dosud skrytých pro jeho poznání.*

Může se přihodit např. toto: Nějaký člověk, intrikán, způsobí svými pletichami některým lidem zlo. Poté, co nastrojil nějaké pikle, přijde do svého bytu, vstoupí třeba do své pracovny, na jeho psacím stole leží snad papíry, v nichž je napsáno, jakým způsobem ty pikle nastrojil, a může se mu přihodit, ačkoliv ve svém horním vědomí může být cynikem, že přece jen v jeho podvědomí sídlí tyto spiklenecké podněty. Vstoupí tedy do své pracovny, pohlédne na svůj psací stůl a hle - sedí tam on sám. Je to nepříjemné setkání, když někdo vstoupí vlastními dveřmi do místnosti a za psacím stolem spatří sedět sám sebe. Ale takové věci se stávají velice často a mohou se přihodit právě tehdy, když se strojí takové pletichy.

Člověk se tu setkává s takovým dvojníkem, kterého jsem se pokusil spolu s jinými postavami znázornit v dramatu *Strážce prahu* a v *Probuzení duší*. Víme, že tohoto dvojníka prožívá Jan Thomasius. Souvisí to s vývojem Jana Thomasia, že se setkává s dvojníkem na těch místech, kde se to stává, neboť vlivem zvláštních zážitků, které měl, může Ahriman část jeho duše zformovat tak, že tato část duše je jako část éterického těla substanciálně naplněna sobeckými duševními elementy. To se stává, když jsou k tomu vytvořeny podmínky jako u Jana Thomasia. Do zvláštní duše Jana Thomasia můžete nahlédnout v těchto čtyř dramatech. Také na konci *Strážce prahu* je naznačen jistý vývojový moment v duši Jana Thomasia. Tento vývojový moment mohou prožít také mnohé jiné duše, které hledají cestu do nadsmyslových světů, jak vidíme v 9. obrazu *Strážce prahu*, kde Thomasius mluví k Marii.

*Co jsem, musím pociťovat jako dvojnost.
Pomocí Benedictovou a tvou jsem bytostí,
která je sama pro sebe
a jejíž síly vůbec nenáleží vlastnímu člověku,
který ve mně žije.*

Nyní v krátkosti shrneme příběh Jana Thomasia. Když se vrátíme k *Bráně zasvěcení*, vidíme Jana Thomasia, jak prožívá vyšší svět. Jaká je jeho zkušenost? Pozorujeme-li v této části dramatu *Brána zasvěcení* Jana Thomasia, nedostává se nějak zvlášť daleko, snad jenom k tomu, co lze nazvat „imaginativními duševními zážitky“ se všemi jejich jednostrannostmi a chybami. Všechno, co se tu znázorňuje, jsou subjektivní zážitky, s výjimkou obrazů, které k jednání nepatří - přede hry a vsuvky před 8. obrazem. To ostatní jsou subjektivní imaginativní zážitky Jana Thomasia, který se v *Bráně zasvěcení* dále nad tento stupeň nedostává. Dostatečně zřetelně je to naznačeno tím, že ve všech scénách, kromě obou zmíněných, je Jan stále na jevišti, což je pro představitele této role dost obtížné. A všechno v Janově duši je si třeba představit jako imaginativní poznání. Ačkoliv na konci *Brány zasvěcení* říká Jan Thomasius v chrámě různá slova, která teoreticky mají objektivní platnost, tak lze podotknout, že v různých chrámech říkají mnozí lidé slova, pro něž zdaleka ještě nejsou zralí, k nimž musí teprve dozrávat. To není směrodatné; ale z celého líčení lze poznat, že tu máme co činit se subjektivními imaginacemi Jana Thomasia. Dál se dostává ve *Zkoušce duše*, kde je vyšší vzestup umožněn tím, že Jan má impresie z dřívějších pozemských životů, což není pouhou imaginací. Zde se vstupuje do objektivního světa, kde máme co činit s duchovními skutečnostmi, jež jako takové existují odděleně od duše Jana Thomasia. Ve *Zkoušce duše* ze subjektivity Jana Thomasia vystupujeme do

objektivního světa. Takže dvě první dramata můžeme brát tak, že Jan Thomasius se pozvolna uvolňuje ze svého nitra a kráčí do zevního duchovního světa. Právě proto bylo tak snadné - neboť Jan prochází během *Zkoušky duše* prvním stupněm vlastního zasvěcení - aby Lucifer získal onen pokušitelský vliv znázorněný na konci *Zkoušky duše*. V důsledku toho může taková duše jako Jan Thomasius zažít to, co je naznačeno ve *Strážci prahu*. Jan Thomasius je zde postaven do duchovního objektivního světa, kde on sám, ovšem ještě aktivní, stojí zpočátku proti Ahrimanovi více subjektivně; vnímá ho podobně, jako egoismus v protikladu k božskému světovému řádu. Strážce prahu k němu proto mluví ve 4. obrazu *Probuzení duší* takto:

*Zadržím tě ve tvém zření,
dokud se mi blížíš s přáními.
Také mne spatřuješ jen jako přelud,
když blud přání se ti poji se zřením
a duchovní mír jako duševní tělo
se dosud tvé bytosti nezmocnil.*

Pak začínají objektivní zážitky, v nichž vládne Lucifer. Zde už nemáme co činit s pouhými subjektivními zážitky, ale se znázorněním duchovního světa odděleného od člověka, který je prožíván v duchovnu, tak jako prožíváme zevní fyzický svět ve fyzičnosti.

Ale Jan Thomasius právě teprve zde vstupuje do objektivního duchovního světa. Proto sem může s sebou přinést ještě všechny možnosti poblouznění lidské duše, především ten zvláštní vztah k Teodoře. Tento vztah musíme chápat tak, jak je původně zamýšlen. Dalo by se říci, že Jan do tohoto vyššího světa vstupuje se všemi struskami nižší vlastní bytosti. Stojí však před vyšším světem, a chci-li tu věc označit vskutku mělkým výrazem, řekl bych, že Jan Thomasius se do Teodory okultně zamiluje — v 7. obrazu *Strážce prahu* říká:

*Dávno zašlým životem musím být poután k duši,
kterou v této podobě musím milovat.
Ó, jak v této chvíli toužím
po setkání s touto pozemskou duší,
jež to tělo kdysi nazývala svým,
ať už je na Zemi nebo kdekoliv jinde.*

A Strážce prahu mu odpovídá:

*V obraze jsi už viděl
tu duševní bytost nejvíc milovanou.
Skutečně ji máš nyní spatřit,
až překročíš tento práh.
Poznej, kdo je ta lidská duše,
k níž se horoucí láskou kloníš...,
ta duše přebývající v těle, jež spatřuješ.*

V poměru Jana Thomasia k Teodoře jsou tedy nahoru do vyššího světa vnášeny určité podněty fyzického světa. Když tímto vším prošel, dosahuje Jan Thomasius toho, co je naznačeno na konci *Strážce prahu*, tedy prožívání obyčejné vlastní bytosti (Selbst), patřící světu fyzickému a elementárnímu, kterou sebou nosíme, když jako lidé jdeme světem, a prožívání druhé vlastní bytosti, s níž se setkáváme, když vstupujeme do duchovního světa — v 10. obrazu *Strážce prahu*:

*...jen opovázlivost ve slabém člověku,
který se vám nyní v těle smí ukázat,
by mohla mít přání být vaším nástupcem
na prastarém posvátném místě svěcení.
Ne já, jaký jsem v životě,
jsem si dovolil vstoupit na toto místo...*

V 9. obraze, během procházky, i v chrámu před Hilariem dosahuje Jan Thomasius toho, co lze nazvat jeho vnitřním vychováním jedné i druhé vlastní bytosti. Zjišťujeme však, že Jan si ještě nezjednal náležitou rovnováhu mezi obyčejnou a druhou vlastní bytostí, že žije mezi oběma těmito bytostmi. Pokud si uvědomíme, že Jan Thomasius na konci *Strážce prahu* a tím na začátku *Probuzení duší* vystupuje jako duše, jež vedle své druhé vlastní bytosti v sobě cítí také působení své obyčejné bytosti, pak pochopíme, že v jeho duši je ještě mnoho věcí, které se mohou odtud uvolnit. Nejprve je Ahrimanem vyloupen dvojník. Z Jana se však může cosi uvolnit i jiným způsobem.

GA 147